

Mariusz Chamarczuk

Emigracyjne formy przepowiadania Ewangelii w Szwecji : prezentacja wybranego aspektu działalności Polskiej Misji Katolickiej (PMK) w Szwecji w 60. rocznicę funkcjonowania

Seminare. Poszukiwania naukowe 34, 141-153

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. MARIUSZ CHAMARCZUK SDB
UKSW, Warszawa

EMIGRACYJNE FORMY PRZEPOWIADANIA EWANGELII W SZWECJI.
PREZENTACJA WYBRANEGO ASPEKTU DZIAŁALNOŚCI
POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ (PMK) W SZWECJI
W 60. ROCZNICĘ FUNKCJONOWANIA

1. WSTĘP

Wśród wielu zadań, celów i obowiązków, spoczywających na instytucjach kościelnych i osobach za nie odpowiedzialnych jest jedno, podstawowe, wynikające z istoty zadań Kościoła, a mianowicie głoszenie, przepowiadanie, zwiastowanie Dobrej Nowiny¹ o zbawieniu dokonanym przez Jezusa Chrystusa, Pana i Zbawiciela². Apostoł Narodów św. Paweł zadanie to ujął w zdaniu: „[...] spodobało się Bogu przez głupstwo głoszenia słowa zbawiać wierzących”³. Najbardziej powszechny, a zarazem wymagający pracy i doskonalenia środków porozumiewania się ludzi (język, mowa) został wykorzystany przez Boga w celu przekazywania najważniejszej prawdy, jaką ludzkość otrzymała za sprawą Objawienia. Syn Boży przychodzi na świat jako Słowo, które było na początku u Boga i było Bogiem⁴.

Słowo Boże zawierające Dobrą Nowinę było zawsze główną treścią chrześcijańskiego nauczania przekazywanego w przeróżny sposób. Poszukiwane metody i nowe sposoby kontaktu z odbiorcami mają za zadanie wniknąć głębiej, pozostawić niezatarty ślad, pomóc w poruszeniu sumienia, „wstrząsnąć” grzeszną naturą człowieka, a przez to doprowadzić do zmiany postępowania na lepsze. Następstwem i konsekwencją przyjęcia prawdy o Zbawieniu powinno być

¹ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego* [dalej: KPK], red. K. Dynarski, Pallotinum 1984, s. 331, kan. 756–761. Por. także *Katechizm Kościoła Katolickiego* [dalej: KKK], Pallotinum Poznań 1994, nr 74–95.

² Por. KKK, nr 599–618.

³ 1Kor 1,21.

⁴ Por. J 1,1–2 (Dosłownie: „Na początku było Słowo, a Słowo było u Boga i Bogiem było Słowo. Ono było na początku u Boga. Przez Nie wszystko się stało, a bez Niego nic się nie stało, co się stało”).

zaangażowanie słuchaczy w przekazywanie innym poznanej Prawdy, aby uczestniczyć w dzieleniu się tym największym dobrem. Zawsze jednak, bez jakiegokolwiek wątpliwości tym, co było elementem sprawczym, wpływającym bezpośrednio na decyzję zmiany, nawrócenia, było słowo Boże przychodzące podczas jego przepowiadania z całą jego zbawczą mocą.

2. PODSTAWOWE FORMY GŁOSZENIA EWANGELII W PMK W SZWECJI

Korzystając z przywileju, jaki Kościół daje poprzez swoich biskupów kapłanom, diakonom i osobom świeckim⁵, przywileju będącego także obowiązkiem głoszenia orędzia zbawienia, Polska Misja Katolicka w Szwecji, w swych trzech najważniejszych ośrodkach prowadzenia działalności duszpasterskiej (Sztokholm, Göteborg-Angered i Malmö), na mocy jurysdykcji udzielonej kapłanom jako duszpasterzom polonijnym, stara się od ponad sześćdziesięciu lat⁶ prawidłowo wypełniać powierzoną im misję. Odbywa się to z wykorzystaniem wypracowanych i sprawdzonych przez Kościół metod, jak i z poszukiwaniem nowych, nowoczesnych sposobów przepowiadania słowa Bożego.

Najbardziej rozpowszechnioną i podstawową formą przepowiadania prawd wiary i nauczania Kościoła jest tradycyjne głoszenie homilii i kazań, czyli korzystanie z metody, której zaletą jest bezpośredni kontakt ze słuchaczami. Kościół zwraca szczególną uwagę na tę metodę, umocowując jej znaczenie w ustawodawstwie kościelnym⁷. Na tej podstawie i tylko w zgodności z normami Kościoła może następować w sposób godziwy przepowiadanie Orędzia Zbawienia. Wykorzystując homilię w pracy duszpasterskiej, Polska Misja Katolicka włącza się w obowiązek przepowiadania Ewangelii wśród Polonii, docierając także za jej pośrednictwem do osób innych narodowości. Głównym miejscem

⁵ Por. KPK, kan. 757, 759, 760.

⁶ Duszpasterstwo polskie w Szwecji po okresie II wojny światowej zaczęło przybierać formy instytucjonalne. Dzięki ustaleniom między bp E. Müllerem (Sztokholm) i abp J. Gawliną (Rzym) prowadzonym w latach 1946–1952, utworzono instytucję moderatora duszpasterstwa wśród emigracji polskiej w Szwecji, tworząc tym samym Polską Misję Katolicką poprzez mianowanie ks. Czesława Chmielewskiego *Moderatorem seu Directorem Missionariorum emigrantium eiusdem sermonis seu nationis in Suetia*, Por. S. Congregatio Consistorialis, *Ad consulendum bono spiritualis Fidelium Polonorum qui e Patria emigrati in Suetia*, die 4 febrarii 1953, Stockholm, Stadsarkivet, T — *Polska själavården*, nr 1227/52.

⁷ KPK w kan. 767 stanowi, co następuje: „§1 — Wśród różnych form przepowiadania szczególne miejsce zajmuje homilia. Stanowi ona część samej liturgii i jest zarezerwowana kapłanowi lub diakonowi. W ciągu roku liturgicznego należy wyklądać w niej na podstawie świętych tekstów tajemnice wiary oraz zasady życia chrześcijańskiego. §2 — We wszystkich mszach św. w niedziele i święta nakazane, odprawianych z udziałem wiernych, homilia jest obowiązkowa i nie wolno jej opuszczać bez poważnej przyczyny. §3 — Gdy jest odpowiednia liczba wiernych bardzo zaleca się homilię także w mszach św. odprawianych w ciągu tygodnia, zwłaszcza w okresie adwentu i wielkiego postu, albo z racji jakiegoś święta lub wydarzenia żałobnego. §4 — Do proboszcza lub rektora kościoła należy czuwać, aby te przepisy były wiernie przestrzegane”.

przepowiadania jest w Sztokholmie protestancki kościół św. Jana (*s:t Johannes kyrka*) wypożyczany od Kościoła Szwedzkiego (*Svenska kyrka*); w Malmö w katolickim kościele parafialnym Matki Bożej (*Maria i Rosengård församling*), a także w Göteborgu, w katolickim kościele parafialnym Chrystusa Króla (*Christus Konungens församling*), w kaplicy w Domu Polskim oraz w kościele kapucynów w Angered. W tych miejscach, gdzie odprawiana jest Msza św. w języku polskim jeden raz w miesiącu⁸ korzysta się z pomieszczeń parafialnych. Msze św. sprawują i słowo Boże głoszą tam kapłani z PMK (lub ksiądz pochodzenia polskiego — diecezjalny lub zakonny — jeśli pracuje w parafii).

Zgodnie z zaleceniami Kościoła zawartymi w Katechizmie⁹ i w Kodeksie Prawa Kanonicznego¹⁰ o stałym pogłębianiu życia duchowego, a także z tradycją pastoralną, duszpasterze powinni w ciągu roku zapewnić wiernym możliwość przeżycia rekolekcji dla pogłębienia wiary i przemyślenia postawy chrześcijańskiej. W tym celu Polska Misja Katolicka w Szwecji wychodzi naprzeciw oczekiwaniom katolików społeczności polonijnej. Czas rekolekcji adwentowych i wielkopostnych, czyli uprzywilejowany moment przepowiadania i sprawowania funkcji nauczycielskiej, musi wypełnić swym programem cały tydzień tak, aby obejmował dwie niedziele. Wydłużając czas rekolekcji daje się możliwość rekolekcyjniście przygotowania większej ilości ważnych zagadnień i tematów, a wiernym skorzystania z jego posługi. Tematyka rekolekcyjna ustalana jest dużo wcześniej i zazwyczaj obejmuje ona podstawowe treści rekolekcyjne, ze szczególnym położeniem akcentu na osobiste zgłębianie tożsamości katolickiej, na zagadnienia małżeńskie, rodzinne (z powodu polityki rodzinnej w Szwecji, którą z chrześcijańskiego punktu widzenia należałoby nazwać antyrodzinną), zagadnienia antykoncepcji wśród nieletnich (z racji bardzo niskiego wieku rozpoczynania współżycia u młodzieży i lansowanego przez państwo używania p-piller¹¹ różnego rodzaju, zwłaszcza typu *day after*¹²), czy też zagadnienie przystępowania do Komunii św. bez spowiedzi (jako naleciałości z protestatyzmu).

⁸ Są to m.in.: Angered, Brandbergen, Eskilstuna, Helsingborg, Jakobsberg, Kalmar, Landskrona, Malmö, Märsta, Norrköping, Nyköping, Skövde, Uppsala, Västerås. *Katolska kyrkan i Sverige 2000 / 2001*, Utgiven av katolska biskopsämbetet i Stockholm, s. 2–6, także następne, coroczne wydania informatora o miejscach odprawiania katolickich nabożeństw i mszy świętych w Szwecji.

⁹ Por. KKK, nr 2650–2682.

¹⁰ Por. KPK, kan. 770.

¹¹ Popularna nazwa środków antykoncepcyjnych.

¹² Zwracając na ten problem uwagę biskupi krajów nordyckich w liście pt.: *Att värna om livet* następującymi słowami: „Zdajemy sobie sprawę dokładnie z tego, że naszego przekonania o godności i nienaruszalności życia nienarodzonego dziecka nie podziela duża część ludności oraz że aborcja jest akceptowana i rozpowszechniona w naszych krajach. Każdego roku w krajach nordyckich wykonuje się w przybliżeniu 75 000 aborcji. Nie możemy być zadowoleni z takiego stanu rzeczy. To, że już tak wielu młodych ludzi ma doświadczenie w przerywaniu ciąży jest głębokim nieszczęściem i powinno pobudzać nas wszystkich do opamiętania”. *Att värna om livet. Herdabrev*

Zapraszani rekolekcjoniści mają duże doświadczenie i obycie z problematyką polonijną, dzięki czemu mogą dostosować głoszone nauki do konkretnej społeczności, jaką jest polska emigracja. Podczas 60-ciu lat funkcjonowania Polskiej Misji Katolickiej w Szwecji odwiedziło ją wiele znanych osobistości¹³ głoszą-

från de nordiska katolska biskoparna om det ofödda barnets värdighet, Göteborg 1999, s. 7, tłum. J. Strzyżewski, J. Borowiec — Uppsala Universitet, mps, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Nauki Przedmatłżeńskie*.

¹³ Byli to: kard. Józef Glemp Prymas Polski, kard. Henryk Gulbinowicz — Metropolita Wrocławski, kard. Władysław Rubin Delegat Prymasa Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji do 1980 r., abp Szczepan Wesoly Delegat Prymasa Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji do 2002 r., abp prof. Henryk Muszyński Metropolita Gnieźnieński, abp Jerzy Stroba — ordynariusz poznański, abp prof. Alfons Nossol z Opola, abp Bronisław Dąbrowski długoletni Sekretarz Episkopatu Polski, bp Stanisław Gądecki — sufragan gnieźnieński i Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Żydami, bp. Adam Śmigielski SDB — ordynariusz diecezji sosnowieckiej, bp. Józef Zawitkowski sufragan z Łowicza — popularny poeta i pisarz religijny, Sługa Boży ks. prof. Franciszek Błachnicki — ojciec i założyciel młodzieżowego ruchu „Światło — Życie”, prał. Henryk Jankowski — proboszcz słynnego solidarnościowego kościoła św. Brygidy w Gdańsku, o. Arkadiusz Smoliński — franciszkanin, Amerykanin polskiego pochodzenia wędrujący do sanktuariów maryjnych i służący sakramentem spowiedzi, o. Izydor Matuszewski Przeor Jasnej Góry, następnie generał zakonu paulinów, o. Jan Golonka — kustosz skarbcza jasnogórskiego, o. Melchior Królik — archiwista klasztoru na Jasnej Górze, ks. prof. dr hab. Adam Durak SDB — Prodziekan Wydziału Teologicznego Akademii Teologii Katolickiej i Przewodniczący Komisji Liturgistów Polskich przy Episkopacie Polski, ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB — Dziekan Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego i pracownik naukowy *Studium Generale Europa* oraz rektor UKSW, ks. prof. Ryszard Rumianek — biblista z ATK w Warszawie oraz rektor UKSW, ks. prof. Stanisław Wielgus — znawca filozofii średniowiecznej i rektor KUL, ks. prof. Roman Dzwonkowski SAC (w Lund, Malmö) — z Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ks. prał. prof. Jan Dyduch — Kanclerz Kurii Metropolitalnej w Krakowie, ks. Infułat Janusz Bielański — proboszcz Kościoła Mariackiego w Krakowie, ks. prof. dr hab. Gabriel Witaszek — Dziekan Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ks. dr Edward Pudelko — Dyrektor Wydawnictwa KUL, ks. dr hab. Jarosław Koral SDB — dziekan WHNiS UKSW, ks. Stanisław Skopiak — prowincjał salezjanów, ks. Władysław Kołyszko, prowincjał salezjanów, ks. Jerzy Worek — psycholog, który swoją wiedzą i doświadczeniem pomógł wielu rodzinom i poszczególnym osobom spośród Polonii sztokholmskiej, ks. dr Zenon Klawikowski — wiceprowincjał salezjanów, ks. dr Marek Chmielewski — Rektor Wyższego Seminarium Duchownego Salezjanów w Łądzie n. Wartą, następnie prowincjał, ks. dr Krzysztof Kowalik — adiunkt przy Katedrze Teologii Ekumenicznej KUL, ks. Zbigniew Malinowski SDB, ks. dr Tadeusz Śmiech — Wicerektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji, ks. Prałat prof. Zdzisław Peszkowski — były więzień i jeniec Kozielska, Kapelan Rodzin Katyńskich, Główny Kapelan Związku Harcerstwa Polskiego poza granicami Polski, ks. dr Piotr Pawlukiewicz — autor wielu popularnych książek o tematyce religijnej i Kapelan Kaplicy Sejmowej RP, ks. dr Józef Kozłowski — jezuita, Duszpasterz Ruchu Charyzmatycznego Odnowy w Duchu Świętym z Łodzi (Malmö i Lund), ks. dr Waldemar Piereżek z Università Pontificia Salesiana w Rzymie, o. Leon Knabit (Malmö, Lund) — benedyktyn z klasztoru w Tyńcu prowadzący ciekawe programy telewizyjne o tematyce religijnej w Telewizji Polskiej, o. Karol Meissner (Malmö, Lund), benedyktyn, seksuolog chrześcijański znany z wielu opracowań i książek dla małżeństw i młodzieży, ks. Kazimierz Lewandowski SDB — Dyrektor Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Trzcincu, ks. Piotr Grzymała SDB — salezjański moderator Ruchu Światło-Życie Inspektorii św. Wojciecha, ks. Jarosław Pizoń SDB — inspektorialny duszpasterz

cych słowo Boże w różnych jej ośrodkach. Ich obecność była związana z uroczystościami, spotkaniami, rekolekcjami, dniami skupienia i wizytacjami. Głoszone przez nich słowo Boże na pierwszym miejscu miało charakter przepowiadania i przekazywania prawd objawionych oraz chrześcijańskich zasad moralnych, tak aby prowadziło do umocnienia w wierze, uzasadnienia sensu cierpienia, rozwijania potrzeby życia w sprawiedliwości, solidarności oraz rodziło pragnienie życia według chrześcijańskiej hierarchii wartości.

3. GŁOSZENIE EWANGELII RODZINIE POLONIJNEJ W SZWECJI W DUCHU NOWEJ EWANGELIZACJI

Druga połowa XX wieku to okres dynamicznego rozwoju różnych grup charyzmatycznych w Europie (m.in. Odnowa w Duchu Świętym, Comunione e Liberazione, Neokatechumenat, Opus Dei, Ruch Młodzieżowy Światło-Życie, Rodzina Rodzin Nazaretańskich, Focolare), dzięki którym sposób przepowiadania Ewangelii stawał się bardziej rozbudowany, urozmaicony, niosący ducha tzw. Nowej Ewangelizacji. Stosowane przez te wspólnoty metody czynnie angażowały osoby biorące udział w spotkaniach i okazywały się metodami odnajdującymi podatny grunt w rodzinach — gdzie dzięki obecności dzieci nie brakuje spontaniczności. Mimo zachowawczych postaw charakteryzujących społeczności polonijne, a także mimo dużego przywiązania do każdego z elementów tradycji narodowej, regionalnej, rodzimej, domowej czy parafialnej, proponowane przez rekolekjonistów nowe metody były przyjmowane z dużą otwartością i życzliwością. Z dużą dozą akceptacji spotkało się tzw. „dzielenie się słowem”, gdy stosowano metodę rozważania wybranych fragmentów biblijnych, nazywaną *Lectio Divina*¹⁴, kontynuowaną następnie podczas rodzinnych spotkań.

Z kolei, przy okazji przeżywania rocznic narodowych, stosuje się metodę głoszenia kazań okolicznościowych (gdzie obok treści ewangelicznych poruszane są tematy dotyczące historii i kultury duchowej Polski, roli, jaką chrześcijaństwo, katolicyzm, Kościół, pobożność maryjna odegrały w tworzeniu się państwowości polskiej, tradycji, kultury, ducha polskiego, patriotyzmu i tożsamości narodowej), z częstym zastosowaniem dialogu z dziećmi. Ma to na celu jednoczenie i podnoszenie na duchu emigrantów żyjących na obcej ziemi. Głoszone w ten sposób kazania i homilie angażują i ożywiają, a także poddają rodzicom temat do rozmów z dziećmi i młodzieżą. Pomoc taka i współpraca z rodzicami

młodzieży, a następnie wiceprowincjał salezjanów, o. Tadeusz Rydzyk CSSR — dyrektor Radia Maryja i Telewizji TRWAM, ks. Mariusz Wenclawek — inspektorialny duszpasterz młodzieży, o. Piotr Dettlaf CSSR, bp Ignacy Dec — ordynariusz diecezji świdnickiej, bp Krzysztof Zadarko — sufragan diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej, ks. Bolesław Leciej SDB — ojciec duchowny z WSD TS w Łądzie nad Wartą, ks. Józef Dubiniec — ekonom WSD TS w Łądzie nad Wartą.

¹⁴ Rekolekcje adwentowe wg metody *Lectio Divina* przeprowadził w Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie ks. dr Waldemar Pjerozek z Università Pontificia Salesiana w Rzymie w dniach 1—9.12.2001 r. Arch. PMK Sz, T — *Ogłoszenia III*.

w dziele ewangelizacji najmłodszych oraz stwarzanie warunków do przeprowadzania katechezy, jako jednej z najważniejszych metod przekazywania bogactwa i depozytu wiary¹⁵, to podstawowa dziedzina pracy duszpasterskiej.

Nie ulega wątpliwości, iż rodziny polonijne żyją oraz rozwijają się w trudnej sytuacji. Relatywizm moralny w odniesieniu do pożycia małżeńskiego, brak szacunku dla autorytetów, rozluźnienie moralne są poważną przeszkodą w wychowaniu, a tym samym poważną barierą w przekazywaniu wartości chrześcijańskich. Nie znaczy to jednak, że młodzież i rodzice bezkrytycznie akceptują i przyjmują styl oraz sposób wychowania obowiązujący w Szwecji. Problem jest jednak złożony i wieloaspektowy. W gruncie rzeczy wiele zależy od postawy rodziców, ich wiedzy i świadomości, stopnia akceptacji lub negacji funkcjonujących metod wychowawczych i umiejętności zaproponowania własnych rozwiązań.

Rodzice chrześcijanie, katolicy, starając się wychowywać dzieci i młodzież w duchu humanizmu oraz personalizmu chrześcijańskiego, mają prawo oczekiwać od duszpasterzy polskich za granicą pomocy oraz wsparcia w przekazywaniu zasad Ewangelii, nauczania Kościoła i zaangażowania w procesy wychowawcze. Oczekują poradnictwa w trudnościach i tworzenia miejsc, w których poprzez zgodność myśli i celów łatwiej będzie wychowywać dzieci polonijne na „dobrych chrześcijan i uczciwych obywateli”¹⁶.

4. KATECHEZA POLONIJA WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY JAKO PODSTAWOWA FORMA GŁOSZENIA EWANGELII

Jedną z najważniejszych form oddziaływania ewangelizacyjnego i wychowawczego jest katecheza. Zgodnie z nauczaniem Kościoła powszechnego¹⁷ i wskazaniem kurii sztokholmskiej¹⁸, katecheza polska w Szwecji funkcjonuje

¹⁵ Por. KPK, kan. 773–780. Kan. 773: „Własnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego, ażeby wiara wiernych przez przyjmowanie nauki i doświadczenie życia chrześcijańskiego stawała się żywa, wyraźna i czynna”. Kan. 774 §1: „Troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła, w części każdemu właściwej. §2 — Rodzice przed innymi mają obowiązek słowem i przykładem formować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego. Podobny obowiązek spoczywa na tych, którzy zastępują rodziców oraz na chrzestnych”.

¹⁶ Jeden z głównych celów wychowawczych św. Jana Bosko, wychowawcy, społecznika żyjącego w latach 1815–1888 we Włoszech, który zainicjował istnienie swego systemu — stylu wychowawczego zwanego w pedagogice systemem prewencyjnym.

¹⁷ Por. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* 4, *Dekret o ekumenizmie* 6, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele* 14, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, Pallotinum 1986.

¹⁸ Por. Den nordiska biskopskonferensen, *Riktlinjer för katekesen i Norden*, Godkänd av *Congregatio pro clericis* — Rom 1983, Översatt från tyska av Maria och Sven Åke Nyquist, Katolska Pedagogiska Nämnden, Stockholm 1983. Także Katolska Pedagogiska Nämnden, *Den nordiska biskopskonferensen till de kateketiska centra i Norden*, Stockholm 1999.

w kształcie przystosowanym do miejscowych uwarunkowań, możliwości i sytuacji. W poszczególnych ośrodkach Polskiej Misji Katolickiej przedstawia się to różnie. W Malmö spotkania katechetyczne odbywają się w pomieszczeniach parafialnych i w kościele pw. Matki Bożej. Ksiądz rektor¹⁹ korzysta z pomocy współbraci oblatów, sióstr elżbietanek²⁰ i katechetów świeckich²¹. Językiem spotkań katechetycznych jest język polski. W różnych grupach wiekowych na katechezę uczęszcza od kilku już lat od 150 do 200 dzieci. Dzięki zaradności katechetów i zaangażowaniu rodziców przez wiele lat istniał także dziecięcy zespół muzyczny o nazwie „Świąteczka” oraz prowadzona przez siostry zakonne grupa o nazwie „Dzieci Maryi”.

W Göteborgu duszpasterz polonijny²² korzystał z pomocy Związku Polskich Katolików aktywnie zaangażowanego w sprawy polskiej katechezy. Odbywała się ona przez długi czas w Domu Polskim i salach parafialnych parafii Chrystusa Króla, a czasami w przykościelnej kaplicy. Obecnie PMK prowadzona jest przez braci kapucynów w Angered niedaleko Göteborg i z tego względu katecheza odbywa się głównie w pomieszczeniach klasztoru w soboty nieparzystych tygodni²³. Liczba dzieci uczestniczących w katechezie utrzymuje się od kilku lat na poziomie ok. 100–150 osób, natomiast młodzież oprócz katechezy zorganizowana jest w organizacji Polska Unga Katoliker — PUK (Polska Młodzież Katolicka w Göteborg „Shalom”)²⁴ żywo współpracującej z innymi podobnymi organizacjami w Malmö i Sztokholmie. Należy podkreślić, że w tym ośrodku (jako jedynym w Szwecji) ma miejsce regularna katecheza dla dorosłych Polaków. Odbywa się przeważnie w pierwszą niedzielę miesiąca i prowadzona jest przez gości zapraszanych z Polski²⁵.

W Sztokholmie PMK dla celów katechetycznych wypożycza (od wielu lat) od władz miasta gimnazjum o nazwie *Frans Schartaus Gymnasium*, z piękną, dużą aulą, gdzie po spotkaniach katechetycznych sprawowana jest Eucharystia. Katecheza odbywa się dwa razy w miesiącu (przeważnie, co dwa tygodnie, choć

¹⁹ Przez wiele lat był to ks. Czesław Chmielewski z diecezji łomżyńskiej, następnie o. Piotr Jasionowski OMI, o. Wiesław Badan OMI, a obecnie od 2012 r. o. Sebastian Stasiak OMI.

²⁰ W 2012 roku siostry elżbietanki zakończyły wieloletnią działalność w Malmö, a tym samym wycofały się z katechizacji w PMK.

²¹ Por. Polska Misja Katolicka w Malmö, <http://www.maria-rosengard.com/KKR/rel_pl.html>, (data dostępu: 12.10.2012).

²² Był to najpierw w latach osiemdziesiątych ks. Stanisław Matuła, następnie o. Kazimierz Pawlak CP. Po przejęciu duszpasterstwa polskiego w tym regionie przez braci mniejszych kapucynów, funkcję tę pełnił o. Jarosław Daniluk, a obecnie o. Adam Piasecki.

²³ Por. Polska Misja Katolicka w Göteborg, <<http://www.pmk-goteborg.se/index.php/dla-dzieci-i-mlodziezy.html>>, (data dostępu: 12.10.2012).

²⁴ Por. tamże.

²⁵ W ostatnim czasie byli to: br. Andrzej Derdziuk OFMCap, ks. Piotr Kieniewicz, br. Jarosław Kubera OFMCap, br. Adam Michalski OFMCap, br. Przemysław Kryspin OFMCap, o. Adam Szustak OP. Por. tamże.

nie jest to regułą) i trwa trzy godziny lekcyjne. Prowadziło ją dotychczas ok. 15–20 katechetów (księża, siostry zakonne i osoby świeckie). Językiem nauczania jest język polski. Uczestnictwo w spotkaniach jest dobrowolne i bezpłatne. Liczba dzieci uczestniczących w spotkaniach od końca lat 80-tych²⁶ sukcesywnie wzrasta²⁷. Podczas spotkań katechetycznych przeprowadzane są także (okazyjnie) katechezy dla dorosłych, w których porusza się zagadnienia religijne, rodzinne, wychowawcze i psychologiczne. Odbywa się to przy okazji przyjazdów do Szwecji osób z odpowiednim przygotowaniem dydaktycznym i wykształceniem nauczycielskim. Od 1998 roku wykorzystuje się w tym celu także czas rekolekcji adwentowych i wielkopostnych.

Integralną częścią spotkań katechetycznych jest katecheza młodzieżowa. W środowisku katolickim w Szwecji jest ona wyjątkiem, lecz przy PMK funkcjonuje dość dobrze i prawidłowo. Rozpoczyna się ona w VIII klasie, ponieważ wlicza się ten rok jako wprowadzający w przygotowanie do sakramentu bierzmowania. Czas ten jest okazją do gruntownego przeanalizowania z młodzieżą spraw religijnych, ich identyfikacji chrześcijańskiej, a także wspólne przemyślenie poczucia własnej tożsamości katolickiej i narodowej wśród mozaiki narodowościowej w Szwecji, spraw społecznych i wychowawczych. Część młodzieży w latach 1993–2000 po bierzmowaniu kontynuowała uczestnictwo w spotkaniach katechetycznych²⁸. Proponowane były dla tej młodzieży trzy grupy wiekowe: młodsza po bierzmowaniu, studenci oraz młodzież starsza, pracująca. Katechezę młodzieżową prowadzili (i czynią to nadal) księża salezjanie. Dodatkowo w latach 1997–2002, w każdą sobotę w sali przy kaplicy PMK w Sztokholmie, odbywały się spotkania religijno-dyskusyjne dla młodych osób (studentów, młodzieży pracującej, młodych małżeństw). Frekwencja na nich była bardzo zróżnicowana, w granicach od 10 do 35 osób. Młodzież miała także (od 1998 do 2001) możliwość organizowania i uczestniczenia w spotkaniach modlitewnych w duchu Taizé, w kaplicy PMK w Sztokholmie. Jest to pokłosie wyjazdów na spotkania przygotowywane przez Braci z Taizé w różnych miastach Europy.

Część młodzieży uczestniczyła także w spotkaniach medytacyjnych organizowanych raz w tygodniu przez duszpasterstwo młodzieżowe oo. jezuitów w parafii św. Eugenii, w centrum Sztokholmu. Specjalne spotkania sobotnie dla dziewcząt raz w miesiącu, podczas których rozważa się różne teksty biblijne i proponowane tematy, organizują polskie elżbietanki (we współpracy

²⁶ Dane statystyczne z poprzednich lat nie były gromadzone i przechowywane.

²⁷ Według danych zawartych w podsumowaniach rocznych, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Katecheza, Listy osób*. 1986/87 — 121 osób, 1990/91 — 250 osób, 1993/94 — 310 osób, 1996/97 — 390 osób, 1998/99 — 384 osoby, 2000/01 — 379 osób.

²⁸ Metoda ta miała miejsce w latach 1993–2002. Liczbowo uczestnictwo przedstawiało się następująco: 1995/96 — 68 osób, 1998/99 — 84 osoby, 2000/01 — 88 osób, 2001/02 — 80 osób. Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Katecheza młodzieżowa*.

z PMK) prowadzące w Sztokholmie dom dla osób chorych i samotnych o nazwie „Josephinahemmet”²⁹.

5. LITURGICZNA SŁUŻBA OLTARZA JAKO AKTUALNA I NIEZAWODNA METODA EWANGELIZACJI WŚRÓD MŁODZIEŻY POLONIJNEJ

Sprawdzoną od wielu lat metodą pracy katechetycznej, duszpasterskiej i wychowawczej wśród chłopców (a w szwedzkich niektórych punktach duszpasterskich także wśród dziewcząt) jest Liturgiczna Służba Ołtarza³⁰. W polskim środowisku emigracyjnym, w miejscach, gdzie sprawowana jest Eucharystia, ministranci pojawiają się naturalnie, jeśli duszpasterz o to zadba, zachęci i wykorzysta tę metodę zbliżania dzieci i młodzieży do Boga, Kościoła i ołtarza.

W ośrodkach Polskiej Misji Katolickiej i tam, gdzie polscy duszpasterze dojeżdżają z posługą duszpasterską, rodzice przyprowadzają chłopców do służby przy ołtarzu. Widać u nich już pewien stopień dojrzałości i wrażliwości na słowo Boże. Na podstawie opinii rodziców należy uznać, że samo oddziaływanie poprzez obecność polskiego księdza, rozmowę z dzieckiem w języku rodziców, w języku polskim, są elementami przybliżającymi dzieciom Ewangelię, kulturę polską i wspomagają wychowanie do wartości chrześcijańskich przechowywanych w rodzinnych tradycjach polskich. Zauważa się także na tym polu pewien konflikt kulturowy w odniesieniu do zasady regulującej problem tego, kto powinien służyć do Mszy św.: chłopcy czy dziewczęta, czy też razem?³¹ Przeważnie

²⁹ Zakład i szpital dla osób w podeszłym wieku ufundowany przez królową Józefinę, która jako katolicka księżniczka austriacka została małżonką szwedzkiego, protestanckiego króla Karola XIV Jana. Por. B. Gunnel, *Josefina — drottning av Sverige och Norge*, Veritas Förlag, Stockholm 2007, s. 43–48.

³⁰ Pierwsza wzmianka o ministrantach w oficjalnym dokumencie Stolicy Apostolskiej ukazała się w 1947 r. w encyklice Piusa XII *Mediator Dei*. Odnowiona liturgia Wielkiego Tygodnia również wspomina o ministrantach, w art. 93 instrukcji Kongregacji Obrzędów z 1958 r. (*Sacra Congregatio Ritus, Instructio „De musica sacra et Sacra Liturgia” ad Mentem Litterarium Encyclicarium Pii Papae XII „Musicae sacrae Disciplinae” et „Mediator Dei”*, AAS 50(1958), s. 630–663. Sobór Watykański II służbę ministrancką określił jako funkcję liturgiczną. Poleciał, aby chłopcy wykonywali ją „z tak szczególną pobożnością i dokładnością, jak to przystoi wzniosłej posłudze i odpowiada słusznym wymaganiom Ludu Bożego. Należy starannie wychować te osoby w duchu liturgii oraz przygotować do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności.” *Konstytucja o liturgii świętej* 29; por. *Mszal Rzymski dla diecezji polskich. Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 1986, s. 14–63.

³¹ Kościół katolicki w swoim nauczaniu rezerwuje szeroką przestrzeń zaangażowania dla dziewcząt i kobiet, ostatecznie z możliwością sprawowania funkcji ministranckiej, zwłaszcza w najnowszych stwierdzeniach. Ewolucja podejścia do zagadnienia wprowadzania dziewcząt i kobiet do funkcji liturgicznych przedstawiona jest w: *Instrukcja „Inaestimabile donum”* z dn. 3 kwietnia 1980 r., nr 18; *Instrukcja „Liturgicae instaurationes”* z dnia 5 września 1970 r. nr 7, *Wprowadzenie do mszału rzymskiego* (por. *Mszal Rzymski dla diecezji polskich. Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* 68, 70), *List do Przewodniczących Konferencji Episkopatów*, w którym Jan Paweł II

w szwedzkich parafiach katolickich nie czyni się żadnej różnicy. Chłopcy służą do Mszy św. razem z dziewczętami i grupy formacyjne (o ile można je tak nazwać) są koedukacyjne. Stosuje się zasadę, że ważne, aby ktoś służył do Mszy św., a czy to będzie chłopiec, czy dziewczynka jest sprawą drugorzędną.

Duszpasterze polscy dojeżdżający do tych miejsc raczej trzymają się zasady, że ołtarz jest miejscem uprzywilejowanym i zarezerwowanych dla chłopców. Czasami występuje sytuacja, iż żaden z ministrantów nie jest obecny na Mszy św., a kilka ministrantek (dziewcząt, które służą do mszy św. w parafii szwedzkojęzycznej) znajduje się w ławce i nie mogą zrozumieć, dlaczego przy okazji Mszy św. w języku polskim nie istnieje możliwość zezwolenia im na służbę przy ołtarzu, tym bardziej, że jest to praktykowane przy okazji Mszy św. i nabożeństw w języku szwedzkim, niemieckim i angielskim. Rodzi to z pewnością dziecięce poczucie krzywdy, nieprawdziwe wrażenie antyfeminizmu duszpasterzy polskich, a co najgorsze poczucie chaosu i niejasności. Zdrowy rozsądek i elastyczność duszpasterza oraz podkreślanie istoty życia Kościoła, a nie przesłanianie jej tradycją narodową lub regionalną (która może być w jednym miejscu wartością, a w innym przeszkodą) jest bardzo ważne w szwedzkiej sytuacji duszpasterstwa polskiego³².

6. POPULARNE, WSPÓŁCZESNE FORMY I SPOSOBY PRZEKAZYWANIA EWANGELII

Poza wymienionymi powyżej formami działalności wykorzystywanymi w celu proklamacji i przepowiadania treści chrześcijańskich emigrantom polskim w Szwecji oraz ich dzieciom i młodzieży organizowane są także różnorodne wyjazdy wakacyjne. Mają one przeważnie charakter religijno-turystyczno-rekreacyjny, a służą stwarzaniu możliwości doświadczenia przeżyć religijnych, wspólnoty, bliższemu poznaniu, zawieraniu przyjaźni, a także budowaniu wzajemnych więzi. Akcje te były organizowane w historii PMK w zależności od aktywności i możliwości duszpasterzy, zaangażowania wiernych oraz widocznej potrzeby ich przeprowadzania. Były to i są: oazy dla rodzin, oazy dziecięce i młodzieżowe, pielgrzymki (do Lourdes, Fatimy, Częstochowy, Medjugorie,

zatwierdził (i polecił opublikować), że jest możliwe angażowanie kobiet i powierzanie im zadania ministrantek. Przed podjęciem takiej decyzji biskup diecezji powinien wysłuchać zdania Konferencji Episkopatu swego kraju lub regionu. Instrukcja zwraca jednak uwagę na dokładanie starań w celu podtrzymywania tradycji, Por. B. Nadolski, *Sprawa ministrantek*, *Collectanea Theologica* 65(1995), s. 147–148; por. także W. Kazimieruk, *Aktualizacja kapłaństwa wspólnego w liturgii w świetle dokumentów odnowy soborowej*, Siedlce 2001, s. 86–96.

³² Gdy w rozmowie z rodzicami pewnego rodzeństwa autor pracy uzasadniał, że chłopiec pod wpływem obecności przy ołtarzu może zapragnąć być księdzem, może obudzić się w nim powołanie do kapłaństwa, padła odpowiedź: „A nie pomyślał ksiądz o tym, że w dziewczynce może obudzić się powołanie, aby poświęcić swoje życie Bogu jako siostra zakonna?”. Rozmowa miała miejsce w Uppsali, w katolickim kościele s:t Lars församling oo. jezuitów, gdzie raz w miesiącu odprawiana jest Msza św. w języku polskim. Frekwencja wynosi średnio około 60–100 osób.

Guadalupe), obozy ministranckie³³, wyjazdy młodzieży na coroczny kurs LORETO³⁴ — zjazd młodzieży polonijnej z całego świata, pielgrzymki na Światowe Dni Młodzieży³⁵ czy też wyjazdy na Europejskie Dni Młodzieży organizowane przez wspólnotę ekumeniczną Taizé. Inicjatywy powyższe wspierają, jak również podbudowują wysiłki i starania katechetyczne oraz wychowawcze podejmowane w systematycznej pracy rocznej, stanowiąc tzw. przygotowanie dalsze do słuchania i rozumienia słowa Bożego.

Dużą pomocą w docieraniu do słuchaczy z treściami ewangelicznymi jest kolportaż w placówkach PMK w Szwecji prasy katolickiej (zarówno szwedzkiej, jak i polskiej) podejmującej różne zagadnienia związane z życiem religijno-społecznym. Są to przede wszystkim pisma, miesięczniki, kwartalniki, tygodniki typu: „Gość Niedzielny”, „Niedziela”, „Rycerz Niepokalanej”, „Różaniec”, „Wychowawca”, „W drodze”, „Niedziela”, „Don Bosco”, „Promyczek”, „Promyk Jutrzenki”, „Miłujcie się”, „KNC — Króluj nam Chryste”, „Katolskt Magasin”, „Sucken”, „Sucketten”. Szeroki wachlarz wyboru stwarza okazję dotarcia zarówno do dorosłej części społeczności polonijnej, jak i do młodych oraz najmłodszych. Jednak w dobie powszechnej automatyzacji i komputeryzacji, gdy większość dzieci i młodzieży w Szwecji dużą część wolnego czasu spędza przy komputerze, *surfując* po Internecie (z którego korzystanie w Szwecji jest tańsze i prostsze niż w Polsce), duszpasterze mają świadomość, że jednak szerszą możliwość dotarcia i przebicia się do słuchaczy daje stosowanie stron www, plików pdf, lub poprzez audiobooki, e-booki, e-prasę czy tzw. książki elektroniczne. Na stronach internetowych placówek PMK można także znaleźć informacje proponujące ciekawe artykuły, opracowania, katechezy w formacie MP3 lub witryny internetowe o treściach religijnych lub zawierające komentarze z życia Kościoła i działalności różnych wspólnot.

Nie byłoby rozsądne pomijanie nowych (proponowanych przez nowoczesne technologie) możliwości kontaktowania się z wiernymi, ich dziećmi oraz młodzieżą. Sposoby te tworzą w naszej współczesności żywe formy dialogu, prowadzenia chrześcijan drogą wiary, wymiany myśli i poglądów, z możliwością przekazywania wartości oraz pozytywnego oddziaływania wychowawczego

³³ Odbывая się one w różnych miejscach: Gdynia-Oksywie 1997 r., Czaplinek 1999 r., kolonie dla młodszych dzieci w Falun 1998 r., Gdańsk–Matemblewo 2001 r., pielgrzymka do miejsc świętych w Portugalii, kilkakrotnie pielgrzymki do Ziemi Świętej, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Sprawozdania*.

³⁴ Przez wiele lat (1967–1991), co roku zajmował się organizacją tych spotkań Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji w Rzymie pod kierownictwem abp Szczepana Wesołego, a następnie ks. Krzysztof Tyliśczak TCh, por. Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie (POSK), <<http://www.posk.org/index.php/pl/home/wiadomoci/34-i-znowu-kurs-loreto>>, (data dostępu: 14.10.2012).

³⁵ Były to spotkania w takich miejscach jak: Częstochowa 1991 r., Paryż 1997, Rzym 2000 r., Toronto 2002 r., Kolonia 2005, Sydney 2008, Madryt 2011, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Sprawozdania*.

i duszpasterskiego na rodziców, dzieci, młodzież, ale także osoby w podeszłym wieku.

7. ZAKOŃCZENIE

W celu podsumowania niniejszego opracowania mającego na celu ukazanie inicjatyw, w których następuje dzielenie się i głoszenie Ewangelii oraz zasad moralnych z niej wynikających, wychowywania młodych ludzi w świetle słowa Bożego oraz przekazywania wartości kultury polskiej w środowisku emigracji polskiej w Szwecji, należy zauważyć oraz podkreślić dużą aktywność oraz wysiłek wkładany w tę działalność. Biorąc pod uwagę styl i modę wychowawczą panującą w tym liberalnym kraju, stojącą w poprzek zasadom chrześcijańskim, a hołdującą współczesnemu libertynizmowi, modę nastawioną na nieokiełzaną wolność i używanie, nie zaś na kierowanie się w życiu chrześcijańskimi zasadami moralnymi oraz szacunkiem dla autorytetów, inicjatywy powyższe nabierają szczególnej wagi i znaczenia w trosce o rozwój człowieka, rozwój rozumiany na sposób integralny. Skutkiem głoszenia Ewangelii, także w warunkach emigracyjnych powinno być m.in. tworzenie okoliczności wychowawczo-edukacyjnych, będących pomocą w kształtowaniu młodych ludzi do świadomego wyznawania wiary chrześcijańskiej, katolickiej, do głębokiego poczucia i wiedzy o swym pochodzeniu oraz przynależności narodowej, wychowania przygotowującego do wyboru dobra, prawdy oraz wrażliwości na drugiego człowieka i pragnienia dzielenia się tymi wartościami z innymi.

IMMIGRANT FORMS OF PREACHING THE GOSPEL IN SWEDEN: AN ATTEMPT TO ANALYZE SELECTED ASPECTS OF THE ACTIVITIES OF THE POLISH CATHOLIC MISSION IN SWEDEN ON ITS 60TH ANNIVERSARY

Summary

The main task of religious and social work among immigrants is to preach the Word of God and it is to this end that all other forms of activity should be directed. The author attempts to analyze how and by what methods the Polish Catholic Mission in Sweden has been accomplishing this task for 60 years. Drawing on previous experience and listening to the current needs of the faithful, Polish pastoral care in Sweden continues to explore and use new opportunities. In addition to the traditional, proven forms recommended by the Catholic Church to proclaim the word of God, such as homilies and sermons, the catechesis of adults, children and adolescents, the Polish pastoral care in Sweden also uses modern forms of communicating the message of salvation such as the Catholic press on the Internet, audio books, e-books and encouraging the faithful to listen to catechesis in MP3 format.

Keywords: forms of preaching the Gospel in Sweden, Polish pastoral care in Sweden, Polish emigration in Sweden

Nota o Autorze: ks. dr Mariusz Chamarczuk SDB, dr socjologii, absolwent UKSW, członek Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego. Wieloletni pracownik Trybunału Biskupiego w Sztokholmie i duszpasterz polonijny, założyciel Salezjańskiego Ośrodka Dokumentacji Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Szwecji. Obecnie prorektor ds. studiów WSD TS w Łądzie oraz pracownik Międzyinstytutowego Zakładu Badań nad Migracją UKSW. Prowadzi badania z zakresu najnowszej historii Kościoła i socjologii emigracji w Skandynawii.

Słowa kluczowe: formy głoszenia Ewangelii w Szwecji, duszpasterstwo polskie w Szwecji, emigracja Polska w Szwecji